

Na Videnskem bo po novem slovenska prisotnost priznana v 19 občinah

Tablja z Lipaljo vasjo želi vključitev med občine, kjer se izvaja zaščitni zakon za Slovence

Sklep so soglasno podprli občinski svetniki na zadnji seji 4. novembra

Število občin na Videnskem, kjer se izvaja zaščitni zakon za Slovence št. 38/2001, naj bi se kmalu razširilo, saj se želi v ta seznam zdaj vključiti tudi Tablja, na ozemlju katere se nahaja Lipalja vas, kjer je nekoč slovensko govoreče prebivalstvo pomembno sooblikovalo vaško življenje in ki velja za skrajni severozahodni rob slovenskega etničnega ozemlja. Sklep so soglasno podprli občinski svetniki na zadnji seji 4. novembra, prošnjo, ki jo bo obravnaval paritetni odbor za vprašanja slovenske manjšine, pa so utemeljili z ugotovitvami posebne študije, ki jo je v ta namen pripravila direktorica Etnografskega muzeja v Beneški palači v Naborjetu Lara Magri.

Strokovnjakinja se je v svojem poročilu po zgodovinsko-geografskem okviru Kanalske doline, ki je vključeval tudi demografsko sliko, posvetila predvsem Lipalji vasi, ki je bila nekoč pretežno, če že ne povsem slovensko naselje. Lara Magri je med drugim omenila tudi delo Maria Gariupa in prizadevanja Slovenskega kulturnega središča Planika ter Združenja don Mario Cernet. SKS Planika je med drugim prav v Lipalji vasi izvedlo tudi otroški raziskovalni

tabor, lokalno narečje pa so raziskovali še številni ugledni slovenski strokovnjaki (na podlagi tabora in vseh teh raziskav so nato izdali tudi monografijo »Lipalja vas in njena slovenska govorica«, op. ur.). V študiji je Lara Magri omenila doprinos Irene Šumi, Maruše Pušnik, Nataše Gliha Komac, Roberta Grošlja, Karmen Kenda-Jež, Vere Smole in Mateja Šeklija. Zbrano gradivo (zvočne in videoposnetke ter fotografije)

pa je slovensko središče dalo na razpolago tudi knjižnici Etnografskega muzeja v Beneški palači. K poznavanju lokalnih toponimov je pripomogla tudi raziskava – in knjiga – Alessandra Omana, h kateri je prispevalo Združenje don Mario Cernet.

Vest o nameri Tablje, kjer sta bili pred tem že zaščiteni nemška in furlanska skupnost, da se pridruži ozemlju, kjer se izvaja zaščitni zakon za Slovence, sta javnosti

vsekakor posredovala predsednik SSO Walter Bandelj in predsednik paritetnega odbora Marco Jarc, katerih odločilno vlogo, da je prišlo do tega rezultata, je nato izpostavila še stranka Slovenske skupnosti. Da je do tega predloga pravzaprav prišlo na pobudo slovenske organizacije, pa je na seji občinskim svetnikom povedal tudi sam župan Ivan Buzzi. Kot je navedeno v zapisniku, je poudaril, da bi bilo dovolj, da bi prošnjo

podpisala tretjina svetnikov, vendar se mu je zdelo zaradi velikega pomena tega vprašanja pravilno, da se o vključitvi med občine, kjer je priznana prisotnost Slovencev, izreče občinski svet. Izpostavil je, da bodo lahko morebitne prispevke dobila poleg občine tudi podjetja, dodal pa je tudi, da vključitev na območje izvajanja zakona št. 38/2001 ne pomeni, da se bodo morali otroci v šoli obvezno učiti slovenskega jezika. Iz vrst opozicije se je oglašil Sergio Buzzi in dejal, da se strinja z vključitvijo v območje izvajanja zaščitnega zakona in da prihaja do tega sklepa v bistvu prepozno. Ob tem pa je priporočil, naj se morebitne dvojezične table in smerokazi omejijo na Lipaljo vas.

Odločitev Občine Tablja bo moral zdaj najprej podpreti paritetni odbor za vprašanja slovenske manjšine (o tem bo sklepal na naslednji seji), nato pa bo moral uredbo podpisati še italijanski predsednik. Naj spomnimo, da je sedanje območje izvajanja zaščitnega zakona, ki vključuje šest občin na Tržaškem, osem na Goriškem in osemnajst na Videnskem, s svojo uredbo določil leta 2007 tedanji predsednik Giorgio Napolitano.

Občina Tablja in zaščitni zakon 38/2001

Zelo me je začudila vest, da je občina Tablja – na nagovarjanje predsednika Paritetnega odbora Marka Jarca in predsednika SSO Walterja Bاندlja – sprejela sklep, da zaprosi za vključitev v območje, na katerem se izvaja zaščitni zakon za slovensko manjšino 38/2001. In to nam je bilo v medijih posredovano kot velik politični uspeh, “pomemben in simbolno močan korak v smeri nadaljnega uresničevanja načel zapisanih v zakonu”. Zares?

Ni mi znano, da bi bilo to vprašanje v ospredju prizadevanj slovenskih organizacij na Videnskem, ki se soočajo z vrsto perečih problemov in težav od demografskih, ekonomskih in jezikovnih, do zaskrbljučega stanja v Bardu, kjer župan demonizira Slovence in diskriminira slovenska društva, da ne govorimo o odprtih vprašanjih glede razširjenja slovenskega izobraževanja na ves naš teritorij ob meji, kar zakon 38/2001 predvideva in ni bilo še zdaleč udejneno. In ko govorimo o šolstvu, ni brez pomena, da je v odloku Občine Tablja napisano črno na belem, da se želijo priključiti območju, kjer veljajo zaščitne norme za Slovence, a ne nameravajo uvesti pouka slovenščine.

Vprašanje je zato, od kod ta pobuda in kateri je cilj Jarca in Bاندlja? Bo dovolj, da občina Tablja postavi pred vasjo dvojezično tablo San Leopoldo - Dipalja vas in bo zaščitnim normam zadoščeno? In vsi bomo zadovoljni, da bomo ob osemnajstih občinah na Videnskem imeli (na papirju) še devetnajsto?

Ni odveč osvežiti spomin na postopek, ki je v videnski pokrajini privedel do opredelitve teritorija, na katerem je zgodovinsko naseljena slovenska skupnost.

Iole Namor

→ se nadaljuje na 6. strani

Občina Tablja in zaščitni zakon 38/2001

→ s prve strani

Ko je bil sprejet okvirni zaščitni zakon za jezikovne manjšine leta 1999, so krajevni dejavniki (slovenski občinski svetniki in kulturni delavci) in v prvi vrsti takratni pokrajinski svetnik socialistične stranke Firmino Marinig sprožili to vprašanje v vsem obmejnem pasu. Zakon 482 namreč predvideva isti postopek za določitev območja, na katerem se izvajajo zaščitne norme kot zakon 38/2001 (ena tretjina občinskih svetnikov oz. 15 % volilnih upravičencev), razlika pa je v tem, da seznam sprejme in potrdi Pokrajinski svet. In to se je v Vidnu zgodilo tako za slovensko kot furlansko in nemško govorečo skupnost leta 2001. Takratna Pokrajina Viden je sprejela odločitev 18 slovenskih in mešanih slovensko-furlanskih občin. Mimogrede naj dodam, da je furlansko-slovenska občina Fojda izrecno omenila le slovenske vasi (v svojem goratem predelu), kar se v primeru Tablje sedaj ni zgodilo. V skladu z zakonom je torej šlo za demokratični postopek od spodaj, ki je odražal dejansko stanje. Kasneje, ko je stopil v veljavo zaščitni zakon 38/2001, je bil ozemeljski obseg izvajanja zakona že opredeljen in postopek je ponov-

no stekel hitro in brez težav, seznam je Paritetni odbor za slovensko manjšino vzel na znanje, nato ga je leta 2007 s svojim odlokom potrdil Predsednik Republike. Zgodovinsko, kot vemo, so Slovenci bili naseljeni tudi v občini Gorjani (Montenars) nad Guminom in v zaselku Dipalja vas v občini Tablja. V obeh je slovenščina že desetletja skoraj povsem izginila in nihče se ni doslej zavzemal za ohranjanje slovenskega jezikovnega in kulturnega izročila. To je razlog, zaradi katerega ju ni bilo na seznamu za zakon 482/1999 in niti ne za zakon 38/2001. Po petindvajsetih letih se stanje ni spremenilo, govorcev v sovenščini pa skoraj ni več. Zakaj so se župan in občinski svet Tablje, očitno spodbujeni, soglasno sedaj odločili za vključitev v zaščiteno območje, si lahko razlagamo samo z željo, da bi koristili del dotacij, ki so namenjene razvoju v videnski pokrajini, saj dobro vemo s kakimi težavami se soočajo občine, ki so vseskozi finančno podhranjene. Kot rečeno, pa so se že odrekli drugim pravicam, ki jih zakon zagotavlja, začeni s šolstvom. Je to politični uspeh? Naj sami bralci presodijo. Zelo kočljivo se mi zdi tudi dejstvo, da je pri tej pobudi v prvi osebi sodeloval predsednik Paritetnega odbora. V zaščitnem za-

konu in v pravilniku za delovanje tega pomembnega institucionalnega organa, kot potrjuje tudi dvajsetletna praksa, niso predvidene avtonomne pobude predsednika, ki ima nalogo organizirati delo, sklicevati seje in advicije ter na pooblastilo odbora izvajati sprejete sklepe. Prav zaradi narave organa, ki ga predstavlja, mora biti predsednik tudi politično-strankarsko nevtralen in dosednji predsedniki Race, Brezigar, podpisana in Dobrila smo se tega načela držali.

Ni mi znano, da bi paritetni odbor razpravljal o širitvi 'zaščitenega' območja in da bi pooblastil predsednika, da stopi do upraviteljev v Tablji, kar vsekakor predstavlja izjemo. Iz tiska pa sem izvedela, da bo ta točka na dnevnem redu prihodnje seje.

V izvajanju zaščitnega zakona, kot vemo, ostaja sicer cela vrsta odprtih vprašanj, ki bi jih moral Paritetni odbor obravnavati kot opozarja tudi pismo predsedniku Jarcu, ki ga je podpisalo šest članov odbora. Med odprtimi vprašanji naj omenim vključitev občine Špeter v seznam občin, v katerih se izvaja 10. člen zakona o vidni dvojezičnosti. Čeprav je špeterska občina med prvimi v Benečiji postavila dvojezične table, se takratni župan (leta 2007, če se ne motim)

ni odzval na povabilo Paritetnega odbora in Dežele, Špeter je tako edina občina izostala iz seznama. S to pomanjkljivostjo, ki bi se jo dalo v novih razmerah odpraviti, je bil predsednik Jarc, kot dolgoletni član Paritetnega, seznanjen in bil vsekakor nanjo opozorjen ob nastopu v vlogi predsednika. Tudi sama sem ga nagovorila, naj stopi v stik s sedanjim županom, ustaljena praksa pa so tudi advicije in na eno od teh bi lahko povabil špeterskega župana. Še sveža je vest po drugi strani, da so v občini Tipana, ki pa je v seznamu za izvajanje člena o vidni dvojezičnosti, zbrisali dvojezični napis s pročelja

občinske hiše in postavili novega samo v italijanščini. In tudi na to bi moral Paritetni odbor reagirati. Vprašanje je sedaj tudi, katera občina je na vrsti. "Ta novica nas navdaja z upanjem, da se bo proces vključevanja novih občin nadaljeval tudi v prihodnje," sta namreč izjavila Jarc in Bandelj v zadnji številki štirinajstdnevnikar Dom v članku z naslovom 'Zadovoljstvo Paritetnega odbora in Sveta slovenskih organizacij'.

Iole Namor

dom

KULTURNO VERSKI LIST

UVODNIK

Odpravljena diskriminacija

EZIO GOSGNACH

Tablja bo devetnajsti kamun videnske province, v katerim bo varvan slovenski jezik. Odločitev konseja kamuna, ki leži med Želiezno in Kanalsko dolino, je aržveselila ne le domačine, ki guore po slovensko in imajo par sarcu slovensko kulturo, in vso slovensko skupnost v Italiji, pa celo deželu Furlanijo Julijsko krajino, ki se hvali z bogatijo šti-erih jeziku in kultur ter v njih ima fondo svoje avtonomije.

Skor 25 liet po odobritvi leča 38/2001 so torej na Tablji spoznali, de je par njih doma, na posebno vižo v Dipalji vesi, tudi slovenski jezik. Že odkar je leč za vse jezikovne manjšine v Italiji, iz lieta 1999, sta v tistim kamunu varvana furlanski in niemški jezik. Sada je bla končno odpravljena tudi zgodovinska diskriminacija do Slovencu. Klabuk dol šindiku Ivanu Buzziju in vsiem kamunskim konsiljerjam, sa' so k zaščiti parstopili z adnim glasam; nobedan nie biu pruot al' se je uzdaržu. Zmisniti se je trieba, de so nekateri kamuni videnske province paršli v seznam kamunu, v katerih je varvan slovenski jezik, samuo z glasuovi opozicije.

V kratkem cajtu, – so nam poviedali – se bo Paritetni odbor za slovenko manjšino zbrau in pošju prošnjo tabljiskega kamuna predsedniku Republike, ki bo Tabljo z dekretam dodau v seznam »slovenskih« kamunu, ki jih je 32 od Alp do jadranskega muorja. V videnski provinci so Tarbiž, Naborjet-Ovčja vas, Rezija, Bardo, Tipana, Neme, Ahten, Fuojda, Tavorjana, Podbuniesac, Špietar, Sauodnja, Svet Lienart, Garmak, Dreka, Sriednje, Prapotno in Čedad.

Liepa novica s Tablje je aržveselila vse Slovence, tudi zaki je parnesla pozitivno vzdušje v cajtu, kār je v skupnosti ne malo skarbi za težave z učenjem slovenskega jezika v Kanalski dolini, za obnašanje administracije v Bardu, ki tardi, de tam nie Slovencu, in na koncu tudi za presenetljivo obnašanje tipajske administracije, ki je zbrisala slovenski napis, ki je stau že dvejst liet na kamunski hiši.

Odločitev kamuna Tablja je torej luč, ki aržsvetli pot, kakuo naprej za pravice Slovencu v videnski provinci. V pozitivnem duhu, brez nestrokovnih teorij in nepotriebne politizacije vprašanj, ki so zgodovinske in kulturne narave. V spoštovanju resnice in človekove pravice do svojega maternega jezika.

Devetnajsta občina v videnski pokrajini, kjer se bo izvajal zaščitni zakon za slovensko manjšino

Dobrodošla, Tablja

Dipalja ves je od vedno slovenski kraj, a do zdaj njenega pravega imena na cestnih tablah ni bilo.

Občinski svet je soglasno sprejel sklep o pridružitvi seznamu zaščitnih območij. To velja zlasti za Dipaljo ves, ki od vedno velja za slovenski kraj. »Še posebej je pomembno, da se zaščita širi na območje, kjer je slovenska prisotnost zgodovinsko globoko ukoreninjena, a obenem tudi najbolj izpostavljena sodobnim izzivom,« sta z zadovoljstvom poudarila predsednika Paritetnega odbora, Marko Jarc, in SSO, Walter Bandelj.

>> beri na 11. strani

A SAN LEOPOLDO/DIPALJA VES

soddisfazione per il passo avanti del Comune di Pontebba. Dolfi Willenpart: «È una bella iniziativa»

«A parlare dialetto sloveno siamo ancora alcune persone»

S. Leopoldo/Dipalja ves col campanile.

LUCIANO LISTER

È successo venticinque anni dopo, ma a San Leopoldo/Dipalja ves sono contenti lo stesso. «Questa è una bella iniziativa», ritiene Dolfi Willenpart commentando la recente delibera con cui il consiglio comunale di Pontebba ha di recente richiesto l'adesione all'ambito territoriale di tutela della minoranza linguistica slovena.

Willenpart è uno dei *Diepaljani* direttamente interessati, perché a San Leopoldo è tra quanti ancora parlano la varietà paesana di dialetto sloveno zegliano, il *diepuško*.

«A parlare il dialetto sloveno carinziano siamo ancora alcune persone, negli anni scorsi molti sono venuti a mancare», constata Willenpart. Solo una trentina di anni fa a parlarlo erano circa 40 persone. Il punto cruciale a San Leopoldo, come negli altri paesi, è stata ed è la scarsa trasmissione tra generazioni. «Ad esempio a Ugovizza a parlarlo sono molti anche

tra i giovani», nota Willenpart, che è contento della scelta del consiglio comunale. La speranza è che la tutela possa aiutare a fermare la perdita della lingua. «Almeno io sono contento, perché le nostre tradizioni linguistiche altrimenti vanno perdute. Nella nostra famiglia si parlava sia dialetto sloveno sia tedesco carinziano. In passato qui a San Leopoldo in sloveno si pregava anche in chiesa».

Ma è da molto tempo che anche andando al bar, ad esempio, a San Leopoldo è più facile sentire parlare solo friulano e italiano; anche a parlare tedesco sono pochi. Una curiosità. Tra questi ultimi c'è Helmut Tributsch, che qui è in qualche modo una personalità, perché ha portato il nome del proprio paese natale nel mondo. Dal 1982 e fino al pensionamento nel 2008, infatti, è stato professore di chimica fisica alla Libera università di Berlino e nel corso degli anni ha redatto varie pubblicazioni e ricevuto diversi premi. Anche lui in diverse occasioni ha, peraltro, ricordato come suo padre parlasse il dialetto sloveno del paese.

«Il procedimento avviato è una bella cosa. Grazie a quelli che hanno reso questo possibile», ha dichiarato soddisfatto Willenpart.

Ricordiamo che ai tempi dell'approvazione delle leggi statali di tutela delle minoranze linguistiche storiche (482/1999) e della minoranza linguistica slovena (38/2001), il Comune di Pontebba aveva deliberato l'adesione alla legge di tutela delle minoranze linguistiche storiche solo per il friulano – parlato su tutto il territorio comunale – e per il tedesco – parlato tradizionalmente solamente nella parte del territorio comunale a sinistra del torrente Pontebbana, quella che fa parte della Valcanale e che fino al Trattato di Saint Germain en Laye del 1919 era stata parte dell'Austria-Ungheria e della Carinzia bilingue.

ZADOVOLJSTVO PARITETNEGA ODBORA IN SVETA SLOVENSKIH ORGANIZACIJ

Zaščita slovenske narodne skupnosti se širi. S sklepom občinskega sveta je v ponedeljek, 4. novembra, Občina Tablja uradno izrazila namero, da se pridružuje seznamu zaščitenej območij. Zadovoljna za spodbuden korak Občine Tablja sta tudi predsednik Sveta slovenskih organizacij, Walter Bandelj, in predsednik Institucionalnega paritetnega odbora za vprašanja slovenske manjšine, Marko Jarc.

Prav Bandelj in Jarc sta v tiskovnem sporočilu napisala, da se bo seznam občin iz 4. čl. zakona št. 38/2001, kjer se priznavajo in ščitijo pravice slovenske narodne skupnosti v Italiji, kmalu dodatno razširil na občino Tablja (Pontebba) v videnski pokrajini.

»Gre za pomemben in simbolno močan korak v smeri nadaljnega uresničevanja načel zapisanih v zakonu št. 38/2011, ki predstavlja temelj zaščite kulturne in jezikovne dediščine Slovencev v Italiji,« sta ocenila predsednik Sveta slovenskih organizacij in predsednik Paritetnega odbora. »Se posebej je pomembno, da se zaščita širi ravno

na območje, kot je Tablja, kjer je slovenska prisotnost zgodovinsko globoko ukoreninjena, a obenem tudi najbolj izpostavljena sodobnim izzivom. Na tem ozemlju je zaščita slovenskega jezika, kulture in identitete ključna v smislu ohranjanja narodnostne raznolikosti in čezmejne povezanosti.«

Bandelj in Jarc sta se v tiskovnem sporočilu zahvalila vsem, ki so prispevali k temu pomembnemu dosežku, predvsem županu in svetovalcem Občine Tablja, ki so soglasno potrdili sklep o vključitvi.

»Ponosni smo, da se je pozitivni premik pričel s skupno pobudo z županom spomladi in se dokončno razvil na uradnem srečanju na Tablji 4. septembra letos.«

V kratkem bo župan posredoval prošnjo za vključitev Paritetnemu odboru, ki bo zatem sklepal na prihodnjem zasedanju. »Ta novica nas navdaja z upanjem, da se bo proces vključevanja novih občin nadaljeval tudi v prihodnje, saj je celovita in trajna zaščita slovenske narodne skupnosti v Italiji ključnega pomena za njen obstoj in razvoj,« sta ocenila še Jarc in Bandelj. (I. I.)

